

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

**СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій  
Кафедра психології, політології та соціокультурних технологій

**РОБОЧА ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА**

**ДЕМОКРАТІЯ: ЦІННОСТІ, ПРИНЦИПИ, МЕХАНІЗМИ**

<b>Рівень вищої освіти</b>	Перший рівень
<b>Спеціальність: освітня програма</b>	014 Середня освіта: Середня освіта (Історія)

## ДАНІ ПРО ПОГОДЖЕННЯ

Розробник

Семенов Володимир  
Миколайович

Розглянуто і схвалено на засіданні Кафедра психології, політології та соціокультурних технологій	Завідувач кафедри Костенко Андріана Миколаївна
--	---

# СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

## 1. Загальна інформація про навчальну дисципліну

<b>Повна назва навчальної дисципліни</b>	Демократія: цінності, принципи, механізми
<b>Повна офіційна назва закладу вищої освіти</b>	Сумський державний університет
<b>Повна назва структурного підрозділу</b>	Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій. Кафедра психології, політології та соціокультурних технологій
<b>Розробник(и)</b>	Семенов Володимир Миколайович
<b>Рівень вищої освіти</b>	Перший рівень вищої освіти, НРК – 6 рівень, QF-LLL – 6 рівень, FQ-EHEA – перший цикл
<b>Тривалість вивчення навчальної дисципліни</b>	один семестр
<b>Обсяг навчальної дисципліни</b>	Обсяг становить 2 кред. ЄКТС, 60 год. Для денної форми навчання 24 год. становить контактна робота з викладачем (12 год. лекцій, 12 год. практичних занять), 36 год. становить самостійна робота.
<b>Мова викладання</b>	Українська

## 2. Місце навчальної дисципліни в освітній програмі

<b>Статус дисципліни</b>	Обов'язкова навчальна дисципліна для освітньої програми "Середня освіта (Історія)"
<b>Передумови для вивчення дисципліни</b>	Інтегрований курс "Основи академічного письма", Антикорупція та доброчесність, Сталий розвиток
<b>Додаткові умови</b>	Додаткові умови відсутні
<b>Обмеження</b>	Обмеження відсутні

## 3. Мета навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни є оволодіння студентами необхідних знань, навичок та ставлень, пов'язаних із ефективною (поінформованою, компетентною) демократичною взаємодією громадян у суспільстві, системного розуміння ролі влади, прав громадян, механізмів захисту прав людини і ролі громадянського суспільства в моніторингу владних інститутів та співпраці з ними, способів та інструментів для самостійного та/або колективного досягнення громадянами суспільно значимих цілей.

## 4. Зміст навчальної дисципліни

### Тема 1 Теоретичні засади та основи демократичного врядування

Концепції держави та політичної влади. Формування, виникнення та історична еволюція демократії. Природний стан та теорія суспільного договору. Засади та моделі демократичного врядування. Взаємовідносини особистості та держави в демократичному суспільстві. Концепція розумного егоїзму та її політичне значення. Приватні й суспільні інтереси, їх конкуренція як чинник політичної нестабільності. Роль державної влади в умовах демократії. Функції держави: забезпечення безпеки та порядку, захист прав людини і приватної власності, підтримка вразливих верств населення, сприяння економічному добробуту. Підходи до визначення зобов'язань держави перед громадянами. Основні принципи демократії: громадська участь, рівність, політична толерантність, підзвітність і прозорість влади, вільні та чесні вибори, економічна свобода, протидія зловживанням владою, визнання результатів виборів, багатопартійність, верховенство права та правове закріплення прав людини. Дилеми демократії. Сучасна демократія: виклики та тенденції розвитку.

### Тема 2 Права людини як цінність демократії

Сутність і природа прав людини. Еволюція прав людини. Покоління прав людини. Індивідуальні та колективні права. Сутність громадянських, політичних, соціально-економічних та культурних прав людини. Негативні та позитивні права. Обмеження прав людини: межі втручання держави в демократичному суспільстві. Основні документи захисту прав людини: Загальна декларація прав людини, Європейська Конвенція з прав людини, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. Системи захисту прав людини: універсальна та регіональні. Європейський суд з прав людини. Національні механізми захисту прав людини: дієве законодавство, правоохоронні органи, судова система, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Роль громадських організацій у захисті прав людини. Особливості захисту прав вразливих груп населення.

### Тема 3 Конституціоналізм, ліберальна демократія та Україна

Теорія конституціоналізму. Конституція та її роль у державі. Поділ влади та політичні режими. Форми правління: президентська, парламентська, змішана. Загрози демократії (популізм, авторитаризм та тоталітаризм, низький рівень залученості громадян, корупція тощо) та підтримка її сталого розвитку. Україна та конституціоналізм. Розвиток конституціоналізму на українських землях. Поділ влади в Україні. Суверенітет народу як засадничий принцип Конституції України.

### Тема 4 Система демократії в Україні та механізми її реалізації

Законодавча, виконавча та судова влада в Україні, Президент України. Державна влада та місцеве самоврядування. Система стримувань і противаг. Поняття про адміністративно-територіальний поділ держави. Адміністративно-територіальний поділ України. Вибори, виборчі системи, політичні партії та їхні функції. Роль виборів у демократії. Політичні партії та формування партійної системи в Україні. Прозорість влади. Риси демократичного і недемократичного політичних режимів. Підзвітність влади. Роль влади у вирішенні проблем суспільства. Сучасний стан соціально-економічного розвитку України. Розвиток навичок з ідентифікації та аналізу суспільно важливих проблем, співвідповідальності уряду та громадян за їх вирішення. Оцінка ефективності виконання державою своїх функцій.

## Тема 5 Характеристики громадянського суспільства

Підходи до визначення та характеристики громадянського суспільства. Типи організацій громадянського суспільства. Дискусія про включеність деяких типів організацій (політичних партій, релігійних організацій, профспілок, медіа тощо) до громадянського суспільства. Умови для розвитку громадянського суспільства. Свобода об'єднань та свобода слова. Делегування соціальної відповідальності та децентралізація влади. Культура довіри та співпраці. Історичний огляд розвитку громадянського суспільства в Європі. Роль громадянського суспільства у розбудові демократії. Функції громадянського суспільства. Роль громадянського суспільства в демократичних реформах у Європі. Історико-політичний аналіз громадських рухів у країнах Західної Європи. Рух «Солідарність» у Польщі. Вацлав Гавел в історії Чехословаччини. Історія Румунії. Політичні революції в Україні у ХХ ст. Соціальний капітал: поняття, характеристика, роль та функції. Виклики для громадянського суспільства. Виклики для громадянського суспільства в умовах демократії. Історичні передумови формування громадянського суспільства в Україні. Сучасний стан громадянського суспільства в Україні. Вплив громадянського суспільства на владу в Україні. Молодь та громадянське суспільство.

## Тема 6 Громадянська участь

Визначення громадянськості. Обов'язки громадян в умовах демократії. Переваги громадської участі. Роль влади у створенні умов для громадської участі. Врядування, скероване на громадян. Рівні залучення громадян владою: від маніпуляції до делегування повноважень та громадського контролю. Громадський контроль в антикорупційній діяльності. Громадянська культура. Громадянські чесноти. Доброчесність. Концепції громадянськості. Оцінка рівня власної залученості. Інструменти громадської участі в Україні. Громадська участь в Україні: історія та сучасний стан. Форми громадської участі в Україні (мирні збори, громадські об'єднання, звернення, вибори, громадські слухання, бюджет участі тощо), їх правове регулювання та практичне застосування. Поінформоване громадянство. Активність громадян та ефективність громадської участі в Україні.

## 5. Очікувані результати навчання навчальної дисципліни

Після успішного вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти зможе:

РН1	Вміти реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
РН2	Запобігати корупції, сприяти суспільній та академічній доброчесності на рівні, необхідному для формування нетерпимості до корупції та проявів недоброчесної поведінки серед здобувачів освіти та вміти застосовувати їх в професійній діяльності

## 6. Роль навчальної дисципліни у досягненні програмних результатів

Програмні результати навчання, досягнення яких забезпечує навчальна дисципліна.

Для спеціальності 014 Середня освіта:

ПР38	Знати основ запобігання корупції, суспільної та академічної доброчесності на рівні, необхідному для формування нетерпимості до корупції та проявів недоброчесної поведінки серед здобувачів освіти та вміти застосовувати їх в професійній діяльності.
------	--

## 7. Роль навчальної дисципліни у досягненні програмних компетентностей

Програмні компетентності, формування яких забезпечує навчальна дисципліна:  
Для спеціальності 014 Середня освіта:

ПК1	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
ПК18	Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності

## 8. Види навчальних занять

<b>Тема 1. Теоретичні засади та основи демократичного врядування</b>
Лк1 "Теоретичні засади та основи демократичного врядування" (денна) Концепції держави та політичної влади. Формування, виникнення та історична еволюція демократії. Природний стан та теорія суспільного договору. Засади та моделі демократичного врядування. Взаємовідносини особистості та держави в демократичному суспільстві. Концепція розумного егоїзму та її політичне значення. Приватні й суспільні інтереси, їх конкуренція як чинник політичної нестабільності. Роль державної влади в умовах демократії. Функції держави: забезпечення безпеки та порядку, захист прав людини і приватної власності, підтримка вразливих верств населення, сприяння економічному добробуту. Підходи до визначення зобов'язань держави перед громадянами. Основні принципи демократії: громадська участь, рівність, політична толерантність, підзвітність і прозорість влади, вільні та чесні вибори, економічна свобода, протидія зловживанням владою, визнання результатів виборів, багатопартійність, верховенство права та правове закріплення прав людини. Дилеми демократії. Сучасна демократія: виклики та тенденції розвитку.
Пр1 "Теоретичні засади та основи демократичного врядування" (денна) Концепції держави та політичної влади. Формування, виникнення та історична еволюція демократії. Природний стан та теорія суспільного договору. Засади та моделі демократичного врядування. Взаємовідносини особистості та держави в демократичному суспільстві. Концепція розумного егоїзму та її політичне значення. Приватні й суспільні інтереси, їх конкуренція як чинник політичної нестабільності. Роль державної влади в умовах демократії. Функції держави: забезпечення безпеки та порядку, захист прав людини і приватної власності, підтримка вразливих верств населення, сприяння економічному добробуту. Підходи до визначення зобов'язань держави перед громадянами. Основні принципи демократії: громадська участь, рівність, політична толерантність, підзвітність і прозорість влади, вільні та чесні вибори, економічна свобода, протидія зловживанням владою, визнання результатів виборів, багатопартійність, верховенство права та правове закріплення прав людини. Дилеми демократії. Сучасна демократія: виклики та тенденції розвитку.
<b>Тема 2. Права людини як цінність демократії</b>

## Лк2 "Права людини як цінність демократії" (денна)

Сутність і природа прав людини. Еволюція прав людини. Покоління прав людини. Індивідуальні та колективні права. Сутність громадянських, політичних, соціально-економічних та культурних прав людини. Негативні та позитивні права. Обмеження прав людини: межі втручання держави в демократичному суспільстві. Основні документи захисту прав людини: Загальна декларація прав людини, Європейська Конвенція з прав людини, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. Системи захисту прав людини: універсальна та регіональні. Європейський суд з прав людини. Національні механізми захисту прав людини: дієве законодавство, правоохоронні органи, судова система, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Роль громадських організацій у захисті прав людини. Особливості захисту прав вразливих груп населення.

## Пр2 "Права людини як цінність демократії" (денна)

Сутність і природа прав людини. Еволюція прав людини. Покоління прав людини. Індивідуальні та колективні права. Сутність громадянських, політичних, соціально-економічних та культурних прав людини. Негативні та позитивні права. Обмеження прав людини: межі втручання держави в демократичному суспільстві. Основні документи захисту прав людини: Загальна декларація прав людини, Європейська Конвенція з прав людини, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. Системи захисту прав людини: універсальна та регіональні. Європейський суд з прав людини. Національні механізми захисту прав людини: дієве законодавство, правоохоронні органи, судова система, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Роль громадських організацій у захисті прав людини. Особливості захисту прав вразливих груп населення.

## **Тема 3. Конституціоналізм, ліберальна демократія та Україна**

### Лк3 "Конституціоналізм, ліберальна демократія та Україна" (денна)

Теорія конституціоналізму. Конституція та її роль у державі. Поділ влади та політичні режими. Форми правління: президентська, парламентська, змішана. Загрози демократії (популізм, авторитаризм та тоталітаризм, низький рівень залученості громадян, корупція тощо) та підтримка її сталого розвитку. Україна та конституціоналізм. Розвиток конституціоналізму на українських землях. Поділ влади в Україні. Суверенітет народу як засадничий принцип Конституції України.

### Пр3 "Конституціоналізм, ліберальна демократія та Україна" (денна)

Теорія конституціоналізму. Конституція та її роль у державі. Поділ влади та політичні режими. Форми правління: президентська, парламентська, змішана. Загрози демократії (популізм, авторитаризм та тоталітаризм, низький рівень залученості громадян, корупція тощо) та підтримка її сталого розвитку. Україна та конституціоналізм. Розвиток конституціоналізму на українських землях. Поділ влади в Україні. Суверенітет народу як засадничий принцип Конституції України.

## **Тема 4. Система демократії в Україні та механізми її реалізації**

Лк4 "Система демократії в Україні та механізми її реалізації" (денна)

Законодавча, виконавча та судова влада в Україні, Президент України. Державна влада та місцеве самоврядування. Система стримувань і противаг. Поняття про адміністративно-територіальний поділ держави. Адміністративно-територіальний поділ України. Вибори, виборчі системи, політичні партії та їхні функції. Роль виборів у демократії. Політичні партії та формування партійної системи в Україні. Прозорість влади. Риси демократичного і недемократичного політичних режимів. Підзвітність влади. Роль влади у вирішенні проблем суспільства. Сучасний стан соціально-економічного розвитку України. Розвиток навичок з ідентифікації та аналізу суспільно важливих проблем, співвідповідальності уряду та громадян за їх вирішення. Оцінка ефективності виконання державою своїх функцій.

Пр4 "Система демократії в Україні та механізми її реалізації" (денна)

Законодавча, виконавча та судова влада в Україні, Президент України. Державна влада та місцеве самоврядування. Система стримувань і противаг. Поняття про адміністративно-територіальний поділ держави. Адміністративно-територіальний поділ України. Вибори, виборчі системи, політичні партії та їхні функції. Роль виборів у демократії. Політичні партії та формування партійної системи в Україні. Прозорість влади. Риси демократичного і недемократичного політичних режимів. Підзвітність влади. Роль влади у вирішенні проблем суспільства. Сучасний стан соціально-економічного розвитку України. Розвиток навичок з ідентифікації та аналізу суспільно важливих проблем, співвідповідальності уряду та громадян за їх вирішення. Оцінка ефективності виконання державою своїх функцій.

**Тема 5. Характеристики громадянського суспільства**

Лк5 "Характеристики громадянського суспільства" (денна)

Підходи до визначення та характеристики громадянського суспільства. Типи організацій громадянського суспільства. Дискусія про включеність деяких типів організацій (політичних партій, релігійних організацій, профспілок, медіа тощо) до громадянського суспільства. Умови для розвитку громадянського суспільства. Свобода об'єднань та свобода слова. Делегування соціальної відповідальності та децентралізація влади. Культура довіри та співпраці. Історичний огляд розвитку громадянського суспільства в Європі. Роль громадянського суспільства у розбудові демократії. Функції громадянського суспільства. Роль громадянського суспільства в демократичних реформах у Європі. Історико-політичний аналіз громадських рухів у країнах Західної Європи. Рух «Солідарність» у Польщі. Вацлав Гавел в історії Чехословаччини. Історія Румунії. Політичні революції в Україні у XX ст. Соціальний капітал: поняття, характеристика, роль та функції. Виклики для громадянського суспільства. Виклики для громадянського суспільства в умовах демократії. Історичні передумови формування громадянського суспільства в Україні. Сучасний стан громадянського суспільства в Україні. Вплив громадянського суспільства на владу в Україні. Молодь та громадянське суспільство.

### Пр5 "Характеристики громадянського суспільства" (денна)

Підходи до визначення та характеристики громадянського суспільства. Типи організацій громадянського суспільства. Дискусія про включеність деяких типів організацій (політичних партій, релігійних організацій, профспілок, медіа тощо) до громадянського суспільства. Умови для розвитку громадянського суспільства. Свобода об'єднань та свобода слова. Делегування соціальної відповідальності та децентралізація влади. Культура довіри та співпраці. Історичний огляд розвитку громадянського суспільства в Європі. Роль громадянського суспільства у розбудові демократії. Функції громадянського суспільства. Роль громадянського суспільства в демократичних реформах у Європі. Історико-політичний аналіз громадських рухів у країнах Західної Європи. Рух «Солідарність» у Польщі. Вацлав Гавел в історії Чехословаччини. Історія Румунії. Політичні революції в Україні у ХХ ст. Соціальний капітал: поняття, характеристика, роль та функції. Виклики для громадянського суспільства. Виклики для громадянського суспільства в умовах демократії. Історичні передумови формування громадянського суспільства в Україні. Сучасний стан громадянського суспільства в Україні. Вплив громадянського суспільства на владу в Україні. Молодь та громадянське суспільство.

### Тема 6. Громадянська участь

#### Лкб "Громадянська участь" (денна)

Визначення громадянськості. Обов'язки громадян в умовах демократії. Переваги громадської участі. Роль влади у створенні умов для громадської участі. Врядування, скероване на громадян. Рівні залучення громадян владою: від маніпуляції до делегування повноважень та громадського контролю. Громадський контроль в антикорупційній діяльності. Громадянська культура. Громадянські чесноти. Доброчесність. Концепції громадянськості. Оцінка рівня власної залученості. Інструменти громадської участі в Україні. Громадська участь в Україні: історія та сучасний стан. Форми громадської участі в Україні (мирні збори, громадські об'єднання, звернення, вибори, громадські слухання, бюджет участі тощо), їх правове регулювання та практичне застосування. Поінформоване громадянство. Активність громадян та ефективність громадської участі в Україні.

#### Пр6 "Громадянська участь" (денна)

Визначення громадянськості. Обов'язки громадян в умовах демократії. Переваги громадської участі. Роль влади у створенні умов для громадської участі. Врядування, скероване на громадян. Рівні залучення громадян владою: від маніпуляції до делегування повноважень та громадського контролю. Громадський контроль в антикорупційній діяльності. Громадянська культура. Громадянські чесноти. Доброчесність. Концепції громадянськості. Оцінка рівня власної залученості. Інструменти громадської участі в Україні. Громадська участь в Україні: історія та сучасний стан. Форми громадської участі в Україні (мирні збори, громадські об'єднання, звернення, вибори, громадські слухання, бюджет участі тощо), їх правове регулювання та практичне застосування. Поінформоване громадянство. Активність громадян та ефективність громадської участі в Україні.

## 9. Стратегія викладання та навчання

### 9.1 Методи викладання та навчання

Дисципліна передбачає навчання через:

МН1	Лекційне навчання
МН2	Навчання на основі запитів (Inquiry-based learning)

МН3	Кейс-орієнтоване навчання
МН4	Суспільно-орієнтоване навчання
МН5	Навчання на основі досліджень (RBL)
МН6	Командно-орієнтоване навчання (TBL)
МН7	Проектне навчання

Зазначені методи навчання формують такі загальні компетентності: ЗК02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях; ЗК07. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями; ЗК09. Здатність бути критичним і самокритичним; ЗК13. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

## 9.2 Види навчальної діяльності

НД1	Інтерактивні лекції
НД2	Аналіз та обговорення кейсів (навчальних/практичних/науково-дослідних), ситуативних вправ
НД3	Пошуково-дослідне завдання
НД4	Підготовка та реалізація проєктів громадянської дії

## 10. Методи та критерії оцінювання

### 10.1. Критерії оцінювання

Визначення	Чотирибальна національна шкала оцінювання	Рейтингова бальна шкала оцінювання
Відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	5 (відмінно)	$90 \leq RD \leq 100$
Вище середнього рівня з кількома помилками	4 (добре)	$82 \leq RD < 89$
Загалом правильна робота з певною кількістю помилок	4 (добре)	$74 \leq RD < 81$
Непогано, але зі значною кількістю недоліків	3 (задовільно)	$64 \leq RD < 73$
Виконання задовольняє мінімальним критеріям	3 (задовільно)	$60 \leq RD < 63$
Можливе повторне складання	2 (незадовільно)	$21 \leq RD < 59$
Можливе одноразове повторне складання	2 (незадовільно)	$0 \leq RD < 20$

### 10.2 Методи поточного формативного оцінювання

	Характеристика	Дедлайн, тижні	Зворотний зв'язок

МФО1 Діагностичне тестування	Вхідне тестування на початку вивчення курсу	Протягом перших двох тижнів навчання	Через платформу МІХ
МФО2 Взаємооцінювання (peer assessment)	Взаємооцінювання (peer assessment) при виконанні вправ, кейсів	Згідно з розкладом	На заняттях
МФО3 Настанови викладача в процесі виконання практичних завдань	Коригування траєкторії руху в межах проєкту	Згідно графіка виконання проєкту	На практичних заняттях і консультаціях; через корпоративну пошту, пошту МІХ
МФО4 Обговорення та самокорекція виконаної роботи студентами	Зміна ставлення в процесі обговорення дискусійних питань, кейсів, вправ, результатів групової роботи над проєктом, навчання за запитами, результатів проведених досліджень	Протягом семестру, згідно з розкладом	На заняттях, консультаціях

### 10.3 Методи підсумкового сумативного оцінювання

	Характеристика	Дедлайн, тижні	Зворотний зв'язок
МСО1 Усні та письмові опитування/тестування	Тестування за результатами вивчення лекційного матеріалу	Протягом семестру, згідно з графіком виконання на МІХ	Через платформу МІХ
МСО2 Вирішення кейсів/проблемних ситуацій, виконання вправ, мозковий штурм, обмін думками, дебати	Виконання вправ, кейсів, інших інтерактивних завдань	Згідно з розкладом та графіком звітування на МІХ	Платформа МІХ, на заняттях, згідно з розкладом
МСО3 Повідомлення, доповіді та/або індивідуальні/колективні презентації за результатами науково-дослідної роботи	Звіт про виконання з публічним захистом (повідомлення, доповіді на заняттях, виконання есе, тез тощо)	Протягом курсу, відповідно до графіка звітування на МІХ	Платформа МІХ, на заняттях

МСО4 Виконання групового проєкта (підготовка, презентація, захист)	Підготовка та захист групового проєкту, звіт	Протягом семестру, згідно з розкладом і графіком на МІХ	На заняттях, через платформу МІХ
---	--	---	----------------------------------

Контрольні заходи:

		Максимальна кількість балів	Можливість перескладання з метою підвищення оцінки
<b>Перший семестр вивчення</b>		<b>100 балів</b>	
МСО1. Усні та письмові опитування/тестування		<b>30</b>	
	Поточний контроль (5x5)	25	Так
	Підсумковий тест	5	Так
МСО2. Вирішення кейсів/проблемних ситуацій, виконання вправ, мозковий штурм, обмін думками, дебати		<b>10</b>	
	2x5	10	Так
МСО3. Повідомлення, доповіді та/або індивідуальні/колективні презентації за результатами науково-дослідної роботи		<b>30</b>	
	Презентація результатів попереднього дослідження та обґрунтування проблеми	5	Так
	Презентація результатів польового дослідження	15	Так
	Презентація та обговорення есе/саморефлексія	10	Так
МСО4. Виконання групового проєкта (підготовка, презентація, захист)		<b>30</b>	
		30	Так

Підсумковою формою контролю є диференційований залік. Студент, який не склав залік, тобто, не набрав в межах навчальної дисципліни мінімально необхідні 60 балів, з дозволу деканату допускається до його перескладання. Перескладання здійснюється у встановлені деканатом строки: перший раз - викладачу, другий раз - комісії.

## 11. Ресурсне забезпечення навчальної дисципліни

### 11.1 Засоби навчання

ЗН1	Мультимедіа, відео- і звуковідтворювальна, проєкційна апаратура (відеокамери, проєктори, екрани, смартдошки тощо)
ЗН2	Програмне забезпечення (для підтримки дистанційного навчання, Інтернет-опитування, для створення комп'ютерної графіки, моделювання тощо та ін.)

ЗНЗ	Технічні засоби (кінофільми, радіо- і телепередачі, звуко- і відеозаписи та ін.)
-----	--


## 11.2 Інформаційне та навчально-методичне забезпечення

<b>Основна література</b>	
1	Демократія: від теорії до практики: посіб. для студ. / Г. Берроуз, Ю. Пачос. Вид. 3-тє, доп. Київ: Федоров; Друкарський двір Олега Федорова, 2025. 99 с.
2	Демократія: ідеї на практиці: посіб. для студ. / І. Лященко, М. Колоколова, М. Попадюк, Ю. Пачос. Київ: Федоров; Друкарський двір Олега Федорова, 2025. 171 с.
3	Кормич Л. І., Краснопольська Т. М. Тектоніка сучасної демократії: навч.-метод. посіб. Одеса: Фенікс, 2021. 72 с.
4	Compass: manual for human rights education with young people / 2nd ed., updated in 2023. [Budapest]: Council of Europe, 2023. 494 p.
<b>Допоміжна література</b>	
5	Демократія: від теорії до практики: підручник курсу [для студ.] / Г. Берроуз та ін. Вид. 2-ге, доп. Київ: Федоров, 2019. 286 с.
6	Медіа майбутнього: працюємо в часи змін / І. Розкладай, І. Субота, О. Монастирський, О. Петрів. Київ, 2025. 56 с.
7	Опанасюк В. В. Демократична освіта як важлива функція сучасної держави (на прикладі інтегрованого курсу з демократії для закладів вищої освіти). Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Київ, 2021. Вип. 30. С. 37–48.
8	Опанасюк В. В. Подолання кризи демократії шляхом громадянської освіти в університеті. Регіональні студії. 2022. № 29. С. 72–77.
9	Розвиток електронної демократії в Україні та ЄС: конспект лекцій / укладачі: О. М. Тур, І. В. Новикова, І. О. Пригара. Суми: СумДУ, 2023. 94 с.
10	Kostenko A., Kruglashov A. Public oversight of Ukraine's European integration course. Teorija in Praksa. 2021. Vol. 58, is. 1. P. 183–198.
<b>Інформаційні ресурси в Інтернеті</b>	
11	Асоціація міст України. URL: <a href="https://auc.org.ua/library?field_subject_tid=All&amp;type=375&amp;page=5">https://auc.org.ua/library?field_subject_tid=All&amp;type=375&amp;page=5</a>
12	Вступ до деліберативної демократії / упор. Гервін М та ін. [Б. м.]: Рада Європи, 2024. 11 с. URL: <a href="https://rm.coe.int/introduction-to-deliberative-democracy-pdf/1680b15968">https://rm.coe.int/introduction-to-deliberative-democracy-pdf/1680b15968</a>
13	Демократія через дії. Модуль 1. URL: <a href="https://osvita.diiia.gov.ua/courses/democracy-through-actions-module-1">https://osvita.diiia.gov.ua/courses/democracy-through-actions-module-1</a> .
14	Демократія через дії. Модуль 2. URL: <a href="https://osvita.diiia.gov.ua/courses/democracy-through-actions-module-2">https://osvita.diiia.gov.ua/courses/democracy-through-actions-module-2</a> .
15	Демократія: від теорії до практики // EdEra. URL: <a href="https://demcourse.theworkademy.com/uk">https://demcourse.theworkademy.com/uk</a> .

16	Контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування: аналіз окремих положень нормативно-правових актів // Децентралізація. 03 вер. 2025 р. URL: <a href="https://decentralization.ua/news/16241?page=131">https://decentralization.ua/news/16241?page=131</a> .
17	Опанасюк В. В. Демократія: цінності, принципи, механізми. Суми: СумДУ, MIX, 2025. URL: <a href="https://mix.sumdu.edu.ua/textbooks/85521/index.html">https://mix.sumdu.edu.ua/textbooks/85521/index.html</a>
18	Як побудувати дієву громадську організацію? Від волонтерської ініціативи до сильної організації. URL: <a href="https://osvita.diiia.gov.ua/courses/how-to-build-an-efficient-civil-society-organization">https://osvita.diiia.gov.ua/courses/how-to-build-an-efficient-civil-society-organization</a> .
19	Charter on Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education: Recommendation CM/Rec(2010)7 of the Committee of Ministers to member states on the Council of Europe, 11.05.2010 // Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education (EDC/HRE). URL: <a href="https://www.coe.int/en/web/edc/charter-on-education-for-democratic-citizenship-and-human-rights-education">https://www.coe.int/en/web/edc/charter-on-education-for-democratic-citizenship-and-human-rights-education</a>
20	Democracy // United Nations. URL: <a href="https://www.un.org/en/global-issues/democracy">https://www.un.org/en/global-issues/democracy</a> .
21	EDEM. URL: <a href="https://e-dem.ua/about_us">https://e-dem.ua/about_us</a> .
22	Journal of Democracy. URL: <a href="https://www.journalofdemocracy.org/articles/free/">https://www.journalofdemocracy.org/articles/free/</a> .

## ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Програма навчальної дисципліни	Усього годин	Навчальна робота, аудиторних годин				Самостійна робота здобувача вищої освіти за видами, годин					
			Усього, ауд. год.	Лекції	Практичні заняття	Лабораторні роботи	Усього, год.	Самостійне опрацювання матеріалу	Підготовка до практичних занять	Підготовка до лабораторних робіт	Підготовка до контрольних заходів	Виконання самостійних позааудиторних завдань
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
<b>денна форма навчання</b>												
1	Теоретичні засади та основи демократичного врядування	5	4	2	2	0	1	0.5	0.5	0	0	0
2	Права людини як цінність демократії	5	4	2	2	0	1	0.5	0.5	0	0	0
3	Конституціоналізм, ліберальна демократія та Україна	5	4	2	2	0	1	0.5	0.5	0	0	0
4	Система демократії в Україні та механізми її реалізації	5	4	2	2	0	1	0.5	0.5	0	0	0
5	Характеристики громадянського суспільства	5	4	2	2	0	1	0.5	0.5	0	0	0
6	Громадянська участь	5	4	2	2	0	1	0.5	0.5	0	0	0
<b>Контрольні заходи</b>												
1	диференційний залік	6	0	0	0	0	6	0	0	0	6	0
<b>Індивідуальні завдання</b>												
1	інші індивідуальні завдання	24	0	0	0	0	24	0	0	0	0	24
<i>Всього з навчальної дисципліни (денна форма навчання)</i>		<i>60</i>	<i>24</i>	<i>12</i>	<i>12</i>	<i>0</i>	<i>36</i>	<i>3</i>	<i>3</i>	<i>0</i>	<i>6</i>	<i>24</i>

	<p style="text-align: center;"><b>РЕГЛАМЕНТ ДИСЦИПЛІНИ</b>  <b>«Демократія: цінності, принципи, механізми»</b></p> <p>Ступінь вищої освіти Перший рівень вищої освіти, НРК – 6 рівень, QF-LLL – 6 рівень, FQ-EHEA – перший цикл  <b>Спеціальність та освітня програма</b> 014 Середня освіта: Середня освіта (Історія)  <b>Форма здобуття освіти</b> денна  <b>Мова викладання</b> українська</p>
<b>Викладач(і)</b>	Семенов Володимир Миколайович
<b>Контактна інформація викладача</b>	ауд. К1-103, e-mail: v.opanasyuk@socio.sumdu.edu.ua
<b>Час та місце проведення консультацій</b>	згідно з розкладом консультацій: щосереда, 13.00-14.00, ауд. К1-103, щоденно онлайн через особистий кабінет
<b>Посилання на освітні платформи для онлайн занять</b>	1. MIX Learning. Доступ через особистий кабінет; 2. Демократія через дії. Модуль 1. URL: <a href="https://osvita.diiia.gov.ua/courses/democracy-through-actions-module-1">https://osvita.diiia.gov.ua/courses/democracy-through-actions-module-1</a> ; 3. Демократія через дії. Модуль 2. URL: <a href="https://osvita.diiia.gov.ua/courses/democracy-through-actions-module-2">https://osvita.diiia.gov.ua/courses/democracy-through-actions-module-2</a> ; 4. Демократія: від теорії до практики // EdEra. URL: <a href="https://demcourse.theworkademy.com/uk">https://demcourse.theworkademy.com/uk</a> .
<b>Посилання на робочу програму в каталозі курсів</b>	<a href="https://pg.cabinet.sumdu.edu.ua/report/course/ccfba397b4bc9a963725b2b349c896b75973799">https://pg.cabinet.sumdu.edu.ua/report/course/ccfba397b4bc9a963725b2b349c896b75973799</a>
<b>Засоби зворотного зв'язку</b>	Корпоративна пошта, пошта MIX (через особистий кабінет), меседжер Viber, засоби для відеоконференцій та ін.

## ПОЛІТИКИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

### Політика щодо академічної доброчесності

Усі роботи, визначені робочою програмою, повинні бути виконані здобувачем самостійно. Під час всіх видів контрольних заходів списування заборонене. Роботи здобувача вищої освіти не повинні містити плагіату, фактів фабрикації та фальсифікації, списування. Усі письмові роботи проходять перевірку унікальності з наступним аналізом викладачем результатів перевірки з метою визначення коректності посилань на текстові та ілюстративні запозичення.

Під час вивчення дисципліни неприпустимими також є інші прояви академічної недоброчесності, перелік яких визначено Кодексом академічної доброчесності університету.

У разі виявлення фактів порушення академічної доброчесності здобувачем вищої освіти під час вивчення навчальної дисципліни викладач має право вчинити одну з наступних дій:

- знизити на величину до 40% включно кількість балів, отриманих при виконанні завдання на практичному занятті;
- надати рекомендації щодо доопрацювання обов'язкового домашнього завдання зі зниженням підсумкової кількості отриманих балів на величину 25% включно;
- не зараховувати обов'язкове домашнє завдання без надання права його перероблення;
- призначити перескладання письмового модульного або підсумкового контролю із зниженням підсумкової кількості отриманих балів на величину до 15% включно;

- відмовити в перескладанні письмового модульного або підсумкового контролю.

### **Політика щодо використання інструментів штучного інтелекту**

Політика використання інструментів штучного інтелекту оголошується викладачем на початку курсу.

1. Студенти можуть використовувати чат GPT та інші програми з ШІ для пошуку ключових слів при здійсненні наукової роботи, для перекладу стійких словосполучень англійською мовою за умови перевірки за іншими англомовними джерелами, складання запитів для аналізу запропонованих ними вирішень пошукових завдань. 2. Студенти можуть застосовувати сервіс Grammarly для перевірки правопису при написанні звітів та наукових робіт. 3. Можливе застосування сервісів оформлення списків наукових джерел при обов'язковій перевірці результатів відповідно до державних стандартів і дозволених МОН України правил оформлення наукової літератури. Студенти обов'язково зазначають використання програм із ШІ в разі їх застосування та аргументують обсяги та доцільність застосування кожної з них.

Несанкціоноване використання інструментів штучного інтелекту є порушенням академічної доброчесності.

### **Політика щодо використання матеріалів з джерел відкритого доступу**

При використанні матеріалів із джерел відкритого доступу для підготовки робіт, визначених робочою програмою навчальної дисципліни, здобувачі освіти обов'язково мають дотримуватися умов ліцензій Creative Commons на використання об'єктів авторського права.

### **Політика щодо відвідування**

Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних обставин (наприклад, хвороба, участь у програмах академічної мобільності) навчання може відбуватись за індивідуальним графіком.

### **Політика щодо дедлайнів та перескладання**

Всі види сумативного контролю, передбачені програмою та регламентом студент виконує згідно розкладу на відповідних видах занять (лекції, практичні заняття та ін.). Звітування за вивчений теоретичний матеріал (лекційні заняття, СРС, неформальна освіта) зараховуються на підставі запланованих у цій програмі видів роботи на лекціях і практичних заняттях. Студенти, які працюють за індивідуальним графіком або в інших поважних випадках, визначених деканатом (наприклад, хвороба) звітують за виконану роботу через засоби онлайн комунікації в межах графіка навчального процесу. Усі студенти, зокрема ті, хто працюють за індивідуальним графіком, мають бути особисто присутніми на заходах підсумкового контролю. Вивчення дисципліни завершується диференційованим заліком.

Якщо за результатами всіх контрольних заходів отримана сума балів відповідає позитивній оцінці (обов'язковою є умова виконання усіх вимог, визначених РП НД та регламентом), вона є підсумковою, перескладання позитивної оцінки з метою підвищення не здійснюється.

Ліквідація академічної заборгованості здійснюється відповідно до вимог Положення про організацію освітнього процесу Сумського державного університету, з урахуванням установлених строків, форм контролю та процедур повторного складання контрольних заходів.

### **Політика щодо оскарження результатів оцінювання**

Оскарження та розгляду звернень здобувачів вищої освіти щодо оцінювання результатів навчання здійснюється відповідно до вимог Положення про організацію освітнього процесу Сумського державного університету.

## **Критерії оцінювання**

**Перший семестр вивчення**

<b>МСО1. Усні та письмові опитування/тестування, 30 балів</b>	
5 (відмінно) <i>Відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок</i>	$90 \leq RD \leq 100$ <b>27-30 балів</b>
4 (добре) <i>Вище середнього рівня з кількома помилками</i>	$74 \leq RD < 89$ <b>23-26 балів</b>
3 (задовільно) <i>Виконання задовольняє критеріям, але зі значною кількістю недоліків</i>	$60 \leq RD < 73$ <b>18-22 балів</b>
2 (незадовільно) <i>Робота не виконана/виконання не задовольняє мінімальним критеріям</i>	$0 \leq RD < 59$ <b>0-17 балів</b>
<b>МСО2. Вирішення кейсів/проблемних ситуацій, виконання вправ, мозковий штурм, обмін думками, дебати, 10 балів</b>	
5 (відмінно) <i>Відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок</i>	$90 \leq RD \leq 100$ <b>9-10 балів</b>
4 (добре) <i>Вище середнього рівня з кількома помилками</i>	$74 \leq RD < 89$ <b>8 балів</b>
3 (задовільно) <i>Виконання задовольняє критеріям, але зі значною кількістю недоліків</i>	$60 \leq RD < 73$ <b>6-7 балів</b>
2 (незадовільно) <i>Робота не виконана/виконання не задовольняє мінімальним критеріям</i>	$0 \leq RD < 59$ <b>0-5 балів</b>
<b>МСО3. Повідомлення, доповіді та/або індивідуальні/колективні презентації за результатами науково-дослідної роботи, 30 балів</b>	
5 (відмінно) <i>Відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок</i>	$90 \leq RD \leq 100$ <b>27-30 балів</b>
4 (добре) <i>Вище середнього рівня з кількома помилками</i>	$74 \leq RD < 89$ <b>23-26 балів</b>
3 (задовільно) <i>Виконання задовольняє критеріям, але зі значною кількістю недоліків</i>	$60 \leq RD < 73$ <b>18-22 балів</b>
2 (незадовільно) <i>Робота не виконана/виконання не задовольняє мінімальним критеріям</i>	$0 \leq RD < 59$ <b>0-17 балів</b>
<b>МСО4. Виконання групового проєкта (підготовка, презентація, захист), 30 балів</b>	
5 (відмінно) <i>Відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок</i>	$90 \leq RD \leq 100$ <b>27-30 балів</b>
4 (добре) <i>Вище середнього рівня з кількома помилками</i>	$74 \leq RD < 89$ <b>23-26 балів</b>
3 (задовільно) <i>Виконання задовольняє критеріям, але зі значною кількістю недоліків</i>	$60 \leq RD < 73$ <b>18-22 балів</b>
2 (незадовільно) <i>Робота не виконана/виконання не задовольняє мінімальним критеріям</i>	$0 \leq RD < 59$ <b>0-17 балів</b>